

Botanische tuinen beheren levende plantencollecties ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek, natuurbehoud, onderwijs en tentoonstelling. Domies Toen beheert een stinzenplanten-collectie die praktisch alle soorten die in Noord-Nederland voorkomen omvat.

Uitbundig bloeiende kievitbloemen (Foto: Jan Jaap Boehlé)

Domies Toen

Een levend stinzenplantenmuseum

Tekst: Jan Jaap Boehlé

Dankzij de stinzencollectie heeft Domies Toen het predikaat botanische tuin en tevens de museum-status, het is dan ook een belangrijk deel van Domies Toen. Deze collectie moet beheerd worden, hoe dat moet staat beschreven in het collectiebeleid. Hierin staat omschreven wat de betekenis ervan is, waarom er bepaalde keuzes worden gemaakt en hoe we de continuïteit van de collectie waarborgen. Ook is vastgelegd hoe er gedocumenteerd wordt. Domies Toen is naast tuinbeheerder dus tevens collectiebeheerder.

De rijkdom aan stinzenplanten is het resultaat van tuinieren in het verleden. In het stinzenmilieu werd de bodem verbeterd door het toevoegen van kalk en organisch materiaal. Aanplant van bomen

zorgde voor een bosachtig milieu met losse, humusrijke en kalkhoudende grond. Het leeuwendeel van de stinzenplanten werd in de zestiende en zeventiende eeuw geïntroduceerd en vervolgens aangeplant. In de loop der eeuwen gaf het beheer, voornamelijk spitten, harken en maaien een zekere dynamiek aan de grond. Dit milieu verschilt van het omringende landschap waar de grond zwaarder en vaak natter is. Zeker op de klei-grond in Noord Nederland is dit een essentieel verschil en verklaart het waarom de stinzenplanten 'op hun plek' blijven.

De meeste stinzenplanten in Domies Toen vind je in de Slingertuin. Deze is in de tweede helft van de negentiende eeuw aangelegd bij

de pastorie. Deze tuin werd aangelegd in de Engelse landschapsstijl, met hoogteverschillen, slingerende paden, vijver en monumentale bomen. De grond ligt wat hoger, op een terp en vormt een geschikt stinzenmilieu. De grond van Domies Toen is heel bijzonder, mooi kruimelig, ik heb nog nooit in zulke fijne grond gewerkt. Over de aanleg van de tuin en haar oorspronkelijke beplanting zijn helaas geen gegevens bekend.

Hoewel Domies Toen een botanische tuin is, zijn de planten niet in hokjes geplaatst maar groeien verspreid over de tuin. Toch weten we goed wat waar groeit, met een code worden de planten aangegeven. Het is een soortgerichte tuin waarbij we ernaar streven om alle

stinkenplanten van Noord-Nederland aanwezig te hebben. Hierbij richten wij ons op de soorten die in 'Stinzenplanten in Fryslân*' beschreven worden. De gegevens over de herkomst van de planten is ook belangrijk. Hoewel niet van alle planten bekend is wat hun herkomst is, noteren we zoveel mogelijk alles wat we wel weten.

Om de collectie te handhaven is het onderhoud vooral gericht op het behoud van de soorten. Dat is anders dan op landgoederen. Daar bepalen vaak enkele soorten met hun massale aanwezigheid het beeld en is het beheer daarop gericht. Omdat het hier om een collectie gaat kiezen we voor het laten zien van heel veel soorten. Hier zitten een aantal soorten bij die gekoesterd moeten worden, bv. blauwe anemoon, wrangwortel en Haarlens klokkenspel. Het is belangrijk om de collectie zuiver te houden, dus werk ik voornamelijk met materiaal uit eigen tuin en dat wat ik uit andere botanische tuinen krijg. Bij het kopen via kwekerijen ben ik erg voorzichtig. De Heliant beschouw

ik als een betrouwbare kwekerij, hier heb ik recentelijk wilde hyacint van betrokken. Deze is moeilijk verkrijgbaar omdat vrijwel overal de kruising met Spaanse hyacint voorkomt. Ze moeten dan ook niet te dicht bij elkaar staan anders kruisen deze ook. Datzelfde geldt voor de sleutelbloemsoorten. Ook wilde akelei is moeilijk zuiver te houden, die zaai ik geregeld bij en verwijder de hybriden. Andere stinzenplanten en hun begeleiders perk ik sterk in vanwege hun dominante groei zoals sneeuwbes, zevenblad, fluitenkruid. Ook de daslook moet op zijn plaats blijven. Domies Toen is relatief klein, daarom moet je keuzes maken wil je de hele collectie laten zien. Bovendien is het een publieke tuin, het geheel moet aantrekkelijk voor bezoekers zijn. Momenteel probeer ik van bepaalde soorten grotere vlakken te maken. Dit doe ik door grote pollen op te nemen en te scheuren, zoals bij het lente-klokje. Dat vormt hier grote pollen maar zaait zich nauwelijks uit. Door de pollen uit elkaar te peuteren en weer uit te planten vergroot ik hun areaal. Hetzelfde doe ik met

sneeuwkllokjes, de bosanemoon staat nog op het programma.

Al met al levert deze manier van tuinieren veel ervaring met de soorten op, een proces dat nooit stopt en daardoor altijd boeiend blijft. In de tuin is het boekje 'Stinzenplanten ontdekken in Domies Toen' verkrijgbaar. Ieder voorjaar houden we drie stinzenplantenwandelingen door de tuin (aangekondigd op www.domiestoen.nl). We zijn best trots op onze collectie en laten het graag zien!

Domies Toen ligt in Pieterburen, www.domiestoen.nl

* 'Stinzenflora in Fryslân, spitten in het verleden'. Uitg. Friese Pers Boekerij, ism Landschapsbeheer Friesland, 2008. In april verschijnt bij uitgeverij Noordboek een herziene versie van dit boek.

Jan Jaap Boehlé is beheerder van Domies Toen.

Overzicht met de markante beuk (Foto: Jan Jaap Boehlé) en stinzenbegeleider speenkruid aan de voet (Foto: Machteld Klees)